

Νέες Τεχνολογίες και Διαπολιτισμικότητα: Μια Συνάντηση στο Πλαίσιο της Συνεργατικής Μάθησης

Αρχοντία Μαντζαρίδου¹, Αθανασία Ράπτη¹, Κώστας Χαμπιαούρης²

¹Πανεπιστήμιο Αθήνας

²Κ' Δημοτικό Σχολείο Λεμεσού, Αγίου Παντελεήμονα

archontia@mail.gr, athana@raptis-telis.gr, hambiaouris.c@cytanet.com.cy

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αίτημα για διαπολιτισμικές προσεγγίσεις στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας καθίσταται ολοένα και περισσότερο επιτακτικό εξαιτίας των σύγχρονων κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων. Οι μαθητές καλούνται αφενός να έχουν αίσθηση της ταυτότητάς τους, αφετέρου να αποδέχονται μια συνεχώς αλληλοεξαρτώμενη και μεταβαλλόμενη κοινωνία αποδεχόμενοι την ετερότητα. Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) προσφέρουν δυναμικά επικοινωνιακά εργαλεία για τη διαχείριση αυτής της νέας πραγματικότητας. Η πολυμεσική εφαρμογή «Όλος ο κόσμος ένας κόσμος» αποτελεί μια συγκεκριμένη διδακτική πρόταση, η οποία, ξεκινώντας από τη διαπίστωση των πολλαπλών πολιτιστικών υπαγωγών και ταυτοτήτων στις μαθητικές ομάδες, ανοίγει ένα δρόμο που επιτρέπει να σκεφτούμε τη διαφορετικότητα ως συστατικό στοιχείο του «εμείς» και δημιουργεί ένα πλαίσιο ουσιαστικής κατανόησης και αποδοχής της σε ένα συνεργατικό μαθησιακό περιβάλλον.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Εκπαιδευτικό λογισμικό, Συνεργατική μάθηση, Διαπολιτισμική εκπαίδευση

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι μαζικές μετακινήσεις πληθυσμών που παρατηρούνται τα τελευταία χρόνια τόσο ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες, όσο και από άλλες χώρες προς την Ευρώπη, δημιουργούν νέες κοινωνικές ανάγκες και διαμορφώνουν μια κοινωνία πολυπολιτισμική. Τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, θέλοντας να τονίσουν τη σημασία που έχει η συνύπαρξη και η συμβίωσή μας με άλλους λαούς όρισαν το έτος 2008 ως Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου. Βασικό μήνυμα είναι να βρεθούμε πιο κοντά με όλους τους ευρωπαίους συμπολίτες μας, με όλους τους άλλους λαούς και τον κάθε άνθρωπο του πλανήτη μας, γιατί οι διαφορετικές πολιτιστικές παραδόσεις δε χωρίζουν τους ανθρώπους και τους λαούς, αλλά αντίθετα τους ενώνουν (http://www.moec.gov.cy/diapolitismikos_dialogos_eu_2008/index.html).

Το μεταναστευτικό ρεύμα προς την Ελλάδα και την Κύπρο γίνεται ολοένα και πιο έντονο τα τελευταία χρόνια, ανοίγοντας παράλληλα και τον επιστημονικό διάλογο σχετικά με τα θέματα της διαπολιτισμικότητας και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Το πρόταγμα «να μάθουμε να ζούμε με τους άλλους» κυριαρχεί στην εκπαίδευση κατά τον 21^ο αιώνα (Νικολάου 2007). Όπως είναι φα-

νερό το σχολείο καλείται να καταρρίψει τα στεγανά της μονοπολιτισμικής εκπαίδευσης και να αξιοποιήσει την πολιτισμική ετερότητα ώστε να ενισχυθεί η αρμονική συνύπαρξη διαφορετικών πολιτισμικά ομάδων.

Οι δυνατότητες που ανοίγονται με τις Νέες Τεχνολογίες (Ν.Τ.) επηρέασαν παλιούς και διαμόρφωσαν νέους τρόπους επικοινωνίας και ενημέρωσης στην εκπαιδευτική κοινότητα, δίνοντας με τον τρόπο αυτό δυναμική απάντηση στο κυρίαρχο ζήτημα της πρακτικής πλέον αντιμετώπισης ενός ανομοιογενούς πολιτισμικά σχολικού χώρου. Οι Ν.Τ. διευκολύνουν τη δι-επικοινωνία και επιτρέπουν περισσότερο αποκεντρωμένες, τοπικές επικοινωνίες και οδηγούν στη δημιουργία «κοινοτήτων» που υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα. Αυξάνουν τη δυνατότητα για ενεργό συμμετοχή και παρέχουν νέες μορφές πολιτισμικής έκφρασης (Buckingham 2004).

Το εκπαιδευτικό λογισμικό «Όλος ο κόσμος, ένας κόσμος», που παρουσιάζεται με την εργασία αυτή, βασίστηκε στην παραπάνω φιλοσοφία και δημιουργήθηκε με σκοπό να συμβάλει στη γενικότερη προσπάθεια που καταβάλλεται για ένταξη στόχων της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής στην εκπαιδευτική διαδικασία του δημοτικού σχολείου. Πρόκειται για μία υπερμεσική εφαρμογή που αναδεικνύει μια συγκεκριμένη διδακτική πρόταση και επιδιώκει τα παιδιά να εξερευνήσουν, να εργαστούν από κοινού για την επίτευξη ενός σκοπού, να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους και μέσα από συνεργατικές δραστηριότητες να οδηγηθούν «στην ανερχόμενη γνώση, που είναι το αποτέλεσμα της διάδρασης (όχι της συνάθροισης) μεταξύ των γνώσεων και απόψεων όλων όσων συμμετέχουν στο σχηματισμό της» (Whipple 1987).

ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Ο όρος Διαπολιτισμική Εκπαίδευση πρωτοεμφανίζεται στον ελληνικό χώρο τη δεκαετία του 1970, όταν επιχειρήθηκε να δοθεί μια λύση στο κοινωνικό πρόβλημα της εκπαίδευσης των παιδιών των μεταναστών και των μειονοτικών πληθυσμών με την υιοθέτηση του μοντέλου της αφομοίωσης των «ξένων» μέσα από τη διαδικασία της ομογενοποίησης με κύριο μοχλό την επίσημη εθνική γλώσσα (Ανδρούσου 2000). Σταδιακά διαμορφώθηκε ένα πεδίο έρευνας και παρέμβασης που πέρασε από την αφομοίωση των διαφορετικών ομάδων στην προσπάθεια σεβασμού των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων (Ανδρούσου & Ασκούνη 2001) για να φτάσει στη σημερινή προσέγγιση του όρου της διαπολιτισμικότητας. Είναι μια προσέγγιση που δε διαχωρίζει αλλά ενώνει, δε στέκεται στην αναγνώριση και ανάδειξη της ετερότητας, αλλά στην υπέρβασή της και οραματίζεται κοινωνίες απαλλαγμένες από εθνικές ιδεοληψίες και φυλετικά στερεότυπα (Νικολάου 2007), όπου διαφορετικοί άνθρωποι να μπορούν να ζουν μαζί, παρόλο που έχουν διαφορετική κουλτούρα και όπου η αντίληψη των «πολιτισμικών ανταλλαγών» και του «πολιτισμικού εμπλουτισμού» είναι ιδέες γενικότερα αποδεκτές.

Το σχολείο καλείται να προετοιμάσει τους αυριανούς πολίτες μέσα σε ένα πλουραλιστικό κλίμα αγωγής δημιουργώντας τις συνθήκες που επιτρέπουν στο παιδί να αναπτύξει τις κατάλληλες επικοινωνιακές δεξιότητες που χαρακτηρί-

ζονται από ευαισθησία, δι-ανάδραση, ευκαμψία, αυτοπεποίθηση, συνειδητότητα της ίδιας κουλτούρας, ανοχή της ετερότητας.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό, οι Ν.Τ. με την παρουσία τους στην εκπαιδευτική διαδικασία βρίσκονται στο επίκεντρο των αναζητήσεων και διαμορφώνουν ένα δυναμικό πεδίο στο οποίο αναδεικνύονται καινούριες προοπτικές γνήσιων διαπολιτισμικών συναντήσεων.

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες έχει εξαρθεί ιδιαίτερα η συμβολή των προγραμματιστικών, αλληλεπιδραστικών, πολυμεσικών, υπερμεσικών, προσομοιωτικών και μοντελοποιητικών ιδιοτήτων των Ν.Τ. στη γνωστική, συναισθηματική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των μαθητών, ιδιαίτερα όταν το πλαίσιο της εργασίας έχει χαρακτηριστικά αποκεντρωμένης, διερευνητικής και συνεργατικής δραστηριότητας (Ράπτης & Ράπτη 2007, Αλεξανδράτος 2004, Δημητράκοπούλου, 2003, Κόμης, 2004). Με την αξιοποίηση πολυμεσικών-υπερμεσικών εφαρμογών όπου τα επικοινωνιακά μέσα παραγωγής λόγου συνυπάρχουν σε όλες τους τις μορφές (οπτικές, ακουστικές, συμβολικές, πραξιακές), τα νέα γνωστικά εργαλεία ενσωματώνονται, ο λόγος ενισχύεται μέσα από ποικίλες εκφράσεις, συγκεκριμενοποιείται, γίνεται πράξη, αποκτά νόημα και συνδέεται με όλους τους τομείς της προσωπικότητας. Γενικά, επιτυγχάνονται ποικίλα – συχνά απρόβλεπτα – μαθησιακά οφέλη για την επιδίωξη πολλαπλών στόχων μέσα σε ένα ομαδικό πλαίσιο, όπου η εμπλοκή των μελών είναι αυξημένη, ευνοούνται όλα τα στυλ ακαδημαϊκής, διαισθητικής και άτυπης μάθησης και το κλίμα γίνεται φιλικό προς τις διαφορετικές κλίσεις, τα ενδιαφέροντα και τις ταυτότητες των μαθητών (Αλεξανδράτος & Ράπτη 2004).

Η πολυτροπική – και η επικεντρωμένη στη διαδικασία και τη γονιμότητα της σκέψης – γραφή κάθε τύπου, με τις ιδιαίτερες ευκολίες αναπαραγωγής και διάδοσής της, που διευκολύνεται από τα νέα, δυναμικά, ανασκευάσιμα και πολυαισθητηριακά συγγραφικά και εκδοτικά «εργαλεία γραφείου», είναι μερικά από τα προτερήματα της σύγχρονης ηλεκτρονικής γραφής, τα οποία θεωρούνται πολύ χρήσιμα για μαθητές με γλωσσικές αδυναμίες, όπως αυτές που αντιμετωπίζει ένα πολυπολιτισμικό σχολείο.

Οι ΤΠΕ μπορούν τώρα, με το κατάλληλο λογισμικό, με την αξιοποίηση του διαδικτύου, αλλά και με κατασκευές των εκπαιδευτικών και των ίδιων των μαθητών, να υποστηρίξουν όλες τις φάσεις της επικεντρωμένης στη διαδικασία γραφής, τις σύνθετες εργασίες, τα πρότζεκτ και τις διαθεματικές δραστηριότητες, καθώς και τη διαφοροποιημένη, ανάλογα με τις ανάγκες συγκεκριμένων μαθητικών ομάδων, διδασκαλία.

Με δεδομένη την έμφαση στα ομαδοσυνεργατικά μοντέλα διδασκαλίας της εποχής μας και τις δυνατότητες που μας παρέχουν οι Ν.Τ., διαπιστώνεται ότι η συνύπαρξη αυτών των δύο μπορεί να βοηθήσει ουσιαστικά στη διαμόρφωση ενός δυναμικού πεδίου στο οποίο αναδεικνύονται καινούργιες προοπτικές για διαπολιτισμικές συναντήσεις (Σολομωνίδου 2003). Οι μορφές επικοινωνίας βρίσκονται σε μια διαλεκτική σχέση αλληλεξάρτησης με τα μέσα επικοινωνίας που χρησιμοποιούνται μια και καθορίζονται από αυτά, αλλά και τα καθορίζουν. Είναι στο χέρι του εκπαιδευτικού το να επιλέξει τις κατευθύνσεις και τον τρόπο

με τον οποίο θα αξιολογήσει τα μέσα, τα εργαλεία και τις μεθόδους και το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα τα εντάξει. Στη διαπολιτισμική εκπαίδευση το πλαίσιο αυτό είναι καλό να δίνει έμφαση στο κλίμα, στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης, στο διαμοιρασμό των εμπειριών, στη δια-μαθητική αλληλεπίδραση στην αλληλοδιδασκτική, και τη γνωστική μαθητεία, στην καλοσχεδιασμένη ομαδοσυνεργατική και συλλογική μέθοδο, χωρίς αυτό να είναι σε βάρος της ακαδημαϊκής τους ανάπτυξης. Σημασία είναι να φέρουν όλα αυτά τους μαθητές κοντά, ώστε να διαλεχθούν, να αντιπαρατεθούν, να διαπραγματευθούν και να συνεργαστούν για ένα κοινό σκοπό, συμβάλλοντας καθένας / καθεμία στην κατασκευή του παζλ της γνώσης και της φυσιογνωμίας της ίδιας τους της κοινότητας.

ΠΟΛΥΜΕΣΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ «ΟΛΟΣ Ο ΚΟΣΜΟΣ ΕΝΑΣ ΚΟΣΜΟΣ» ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Το παιδαγωγικό πλαίσιο αποτελεί βασική προϋπόθεση στην κατασκευή ενός εκπαιδευτικού λογισμικού, αφού αυτό θα αποτελέσει τη βάση για τον στρατηγικό σχεδιασμό του. Ως εκ τούτου επιλέξαμε παιδαγωγικές μεθόδους και πρακτικές που συμβάλλουν στην ανάδειξη του πολιτισμού των «ξένων» ως ισότιμοι και υποστηρίζουν την αίσθηση της πολιτισμικής ταυτότητας όλων των μαθητών, όχι όμως «με τη σημασία της ενίσχυσης τάσεων διαχωρισμού και περιχάραξης, αλλά ως πλαίσιο ανάπτυξης μιας κριτικής σχέσης τόσο με την πολιτισμική τους προέλευση, όσο και με την πολιτισμική τους ταυτότητα» (Γκόβαρης 2001).

Το εκπαιδευτικό λογισμικό «Όλος ο κόσμος, ένας κόσμος» επιδιώκει τη διασύνδεση του μαθητή με το τοπικό και το οικουμενικό, με τη θεωρία και την πράξη, σε μια προσπάθεια διαμόρφωσης πολιτών με «οικουμενική συνείδηση και ευθύνη». Εφαρμόστηκαν διεπιστημονικά σχεδιασμένες δραστηριότητες και γνωστικά εργαλεία με απώτερο παιδαγωγικό σκοπό την ανάπτυξη της ανθρωπίνης ευαισθησίας, της ενσυναίσθησης, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, της κατανόησης και της αναγνώρισης του δικαιώματος στη διαφορετικότητα, καθώς και την οικοδόμηση αφηρημένων εννοιών όπως είναι η σχετικότητα, η μεταβολή, ο εθνοκεντρισμός και ο εγωκεντρισμός.

Η εφαρμογή αποτελείται από τρεις θεματικές ενότητες που κατανέμονται αντίστοιχα στα επίπεδα ικανότητας των μαθητών του δημοτικού σχολείου και ανταποκρίνονται στο αναλυτικό πρόγραμμα, παρέχοντας τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να το προσαρμόσει στις ανάγκες και τις δυνατότητές τους, οργανώνοντας το μάθημα όπως εκείνος επιθυμεί. Η εφαρμογή λειτουργεί μακριά από τη λογική του ηλεκτρονικού βιβλίου και των ερωταπαντήσεων που προϋποθέτουν μία σωστή απάντηση. Γιατί οι «απαντήσεις» στα ερωτήματα που θέτει το ζήτημα της ετερότητας αφενός δεν είναι και δε θεωρούνται δεδομένες και, αφετέρου, γιατί επιδιώκεται η κινητοποίηση των μαθητών μέσα από εναλλακτικές, ολιστικές και χειρωνακτικές διδακτικές μεθόδους.

Η 1^η θεματική δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να έρθουν σε επαφή με τη διαφορετικότητα, να μην την αρνούνται, να την απομονώνουν ή απλά να την ανέχονται.

Οι τρεις διαφορετικές οπτικές προσέγγισης είναι:

«Αυτό που με κάνει διαφορετικό». Τα παιδιά μαθαίνουν τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά, συνειδητοποιούν τις ομοιότητες και τις διαφορές των ανθρώπων και καλλιεργούν την αξία του σεβασμού της διαφορετικότητας των άλλων.

«Αυτό που νιώθω». Τα παιδιά γνωρίζουν να αποδέχονται τα συναισθήματά τους αλλά και να τα αξιολογούν σε κάθε περίπτωση.

«Στο σπίτι και στο δρόμο». Παρουσιάζονται τύποι σπιτιών από διάφορα μέρη του κόσμου και τα παιδιά κατανοούν ότι οι άνθρωποι φτιάχνουν τα σπίτια τους με τέτοιο τρόπο ώστε να καλύπτουν τις ανάγκες τους ανάλογα με τις συνθήκες στο μέρος όπου ζουν. Στο δεύτερο μέρος γνωρίζουν τα μεταφορικά μέσα του κόσμου, βλέπουν ομοιότητες και διαφορές.

Το περιβάλλον είναι πλούσιο σε δυνατότητες για τη διερεύνηση του φύλου, της φυλής, της εθνότητας, των διαφορετικών σωματικών ικανοτήτων, των συναισθημάτων αλλά και του διαφορετικού τρόπου ζωής που είναι αποτέλεσμα κλιματολογικών συνθηκών και πολιτιστικών επιρροών και δημιουργεί ένα σκηνοτικό για την εφαρμογή μιας παιδαγωγικής μεθόδου καταπολέμησης των προκαταλήψεων. Προτείνεται στα παιδιά, μέσα από δραστηριότητες ελεύθερης έκφρασης, δημιουργικής γραφής και ανοιχτής – μαθητοκεντρικής και δημιουργικής λογικής (ιστορίες, προσομοιώσεις καταστάσεων, ανοιχτά προβλήματα, παιχνιώδεις και δημιουργικές δραστηριότητες κτλ) να σκεφτούν τα όσα είδαν και να τα χρησιμοποιήσουν για την επίλυση διαδοχικών προβλημάτων.

Ενδεικτικά αναφέρουμε τη δραστηριότητα «Ο τροχός των συναισθημάτων» που δίνει τη δυνατότητα επεξεργασίας πολλών συναισθημάτων από τα παιδιά με τη βοήθεια νοητικών χαρτών. Στηρίζεται στη δυνατότητα ανοιχτών επιλογών, χωρίς την επισήμανση του σωστού ή του λάθους αφού ο τρόπος που βιώνονται τα συναισθήματα από τον καθένα είναι υποκειμενικός. Ο σκοπός είναι να καταλάβουμε με ποιους τρόπους μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τις άσχημες συνέπειές τους καλλιεργώντας τη συναισθηματική νοημοσύνη με βάση τις αρχές της ψυχολογίας, περνώντας πέρα από το γνωστικό επίπεδο.

Η 2η θεματική ξεκινάει με μια ιστορία μεταναστών με σκοπό να ευαισθητοποιήσει τα παιδιά στο θέμα της μετανάστευσης και του ξένου. Ο ρατσισμός και η ξενοφοβία είναι αισθήματα υπαρκτά σε όλες τις κοινωνίες όλων των εποχών. Ένας στείρος στιγματισμός τους στο όνομα ενός θολού και χαλαρού ανθρωπισμού, δεν έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Στην παρουσίαση, όπως και στις δραστηριότητες που ακολουθούν, κυριαρχεί το παιχνίδι. Το παιχνίδι που μπορεί να είναι ένας τρόπος για να καταλάβουν τα παιδιά το δικαίωμα στη διαφορά. Η γνώση γίνεται αντιληπτή ως απόλαυση και ανακάλυψη, η διαφορά φυσική κατάσταση των ανθρώπων και η ιθαγένεια σε έναν ορισμένο τόπο ως απόληξη μιας πορείας διαφορετικής στο χρόνο (Ανδρούτσου 1996). Παραδειγματικά αναφέρουμε τη δραστηριότητα «ΤΑΞΙΔΙΩΤΕΣ» (βλ. εικόνα 1) όπου το σενάριο ζητάει από τα παιδιά να χωριστούν σε ομάδες ταξιδιωτών που ερευνούν και συνθέτουν γνώσεις για τη γεωγραφία, τον πολιτισμό, τη γλώσσα, την ενδυμασία, την τροφή και τα αντικείμενα καθημερινής χρήσης ποικίλων εθνικών, φυλετικών και πολιτισμικών ομά-

δων. Συνειδητή προσπάθεια έγινε στις μικρές ιστορίες του σεναρίου να αποφευχθούν στερεότυπες αναπαραστάσεις των διάφορων κοινωνικών ομάδων.

Οι μαθητές βοηθούνται να προσεγγίσουν στοιχειωδώς τα φαινόμενα διαχρονικά. Βλέποντας τους χάρτες να αλλάζουν, τις κοινωνίες να ευημερούν και να περνούν κρίση, μαθαίνουν για τη μετανάστευση των ελλήνων λόγω προσφυγιάς ή λόγω ξενιτιάς, μαθαίνουν τα αίτια και τους τύπους της μετανάστευσης και προσπαθούν να μπουν στη θέση συγκεκριμένων ρόλων και να φτιάξουν δημιουργικά και συλλογικά τις δικές τους ιστορίες.

Σταδιακά σκοπός είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές ότι ο κάθε άνθρωπος αγαπάει την πατρίδα του, αλλά μπορεί να αγαπήσει και άλλες χώρες ταξιδεύοντας, ότι συνεχώς μαθαίνει, προσαρμόζεται σε νέες συνθήκες και επαναπροσδιορίζει την ταυτότητά του ανάλογα με τις περιστάσεις που χαρακτηρίζουν την κάθε στιγμή της ζωής του. Με τον τρόπο αυτό δίνεται η ευκαιρία στα παιδιά της κυρίαρχης κουλτούρας να κατανοήσουν τους «άλλους», αλλά και στα παιδιά που προέρχονται από διαφορετικά περιβάλλοντα να επιβεβαιώσουν και να αναγνωρίσουν τη δική τους ταυτότητα.

«ΤΑΞΙΔΙΩΤΕΣ»

Εικόνα 1

Η 3^η θεματική αποσκοπεί στην εισαγωγή των μαθητών στην έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδιαίτερα εκείνων που αφορούν τα παιδιά όλης της γης, και υποβοηθούνται με παραδείγματα και αναφορές σε προσωπικές εμπειρίες να τα αναγνωρίσουν και να τα διατυπώσουν. Η ένταξη στην όλη συζήτηση των εννοιών αλληλεξάρτηση, ελευθερία, υπευθυνότητα, συμβάλλει στην ανάδειξη της συνθετότητας της έννοιας των δικαιωμάτων και μειώνει την τάση των μαθητών αυτής της ηλικίας για υπεραπλουστεύσεις.

Μέσα από το άνοιγμα πολλαπλών καρτών, εικόνων και αναπαραστάσεων οι μαθητές γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και τα μέρη του κόσμου όπου καταπατούνται. Διαπιστώνουν ότι οι διακηρύξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα δικαιώματα του παιδιού εκφράζουν ένα ιδεώδες και όχι μια πραγματι-

κότητα. Ότι, εν τέλει, διατυπώνουν έναν κανόνα που αξιώνει μεν οικουμενική ισχύ απέχει όμως αυτή η αξίωση από την πραγματικότητα και στην πράξη τα ανθρώπινα δικαιώματα καταπατούνται βάνουσα.

Οι δραστηριότητες δίνουν την ευκαιρία στους μαθητές να σκεφτούν και να αισθανθούν πάνω σε ένα ευρύ φάσμα πραγματικών περιστατικών όπου τα δικαιώματα στη ζωή, στη δικαιοσύνη, στην ελευθερία, στην ισότητα καταπατούνται (United Nations 1989) και να αναπτύξουν κοινωνικό προβληματισμό και δεξιότητες ενσυναίσθησης.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Η διαμόρφωση των κριτηρίων αξιολόγησης του συγκεκριμένου λογισμικού απορρέει από τους στόχους που υιοθετήθηκαν στο πλαίσιο της συνεργατικής μάθησης και της διαπολιτισμικής αγωγής των μαθητών. Το λογισμικό αξιολογήθηκε από τους ίδιους τους μαθητές ως προς την ευχρηστία, το ενδιαφέρον, την ελκυστικότητα, την αισθητική των γραφικών, το βαθμό δυσκολίας, καθώς και ως προς την ικανοποίησή τους από τη διαδικασία, τις γνώσεις που αποκόμισαν, τα συναισθήματα που ένιωσαν κατά τη διαδικασία των δραστηριοτήτων κ.ά. Οι αξιολογήσεις τους ήταν εξαιρετικά θετικές. Εκτός όμως από την αξιολόγηση του λόγου των μαθητών, από τους διαλόγους και το έργο που παρήγαγαν στις διάφορες δραστηριότητες, συλλέχθηκαν αξιοσημείωτα δεδομένα από την παρατήρηση της συμπεριφοράς τους (Bonniol & Vial 2007). Κατά τη διάρκεια της εφαρμογής του λογισμικού στην τάξη διαπιστώθηκε ότι οι μαθητές ενεπλάκησαν ενεργά στις ενδο-ομαδικές συζητήσεις, μέσα σε ένα σταδιακά εξελισσόμενο φιλικό κλίμα, που ευνοήθηκε από τα βιώματα της ενσυναίσθησης και της συγκινησιακής φόρτισης που είχαν οι ιστορίες που παρήγαγαν ή αφηγήθηκαν, στις ομαδοσυνεργατικές και παιγνιώδεις δραστηριότητες της εφαρμογής. Πολύ συχνά η συζήτηση περνούσε σε προσωπικές εμπειρίες που θα μπορούσαν να διαρκέσουν ώρες αν υπήρχε ελευθερία χρόνου. Η ανάγκη των μαθητών να εκφραστούν ήταν αξιοσημείωτη.

Μια από τις καλύτερες στιγμές ήταν όταν καθορίστηκαν από τα παιδιά οι λόγοι των συγκρούσεων μεταξύ τους. Οι αρχικές ερμηνείες που βασίζονταν σε προκαταλήψεις αντικαταστάθηκαν πολύ γρήγορα από συγκεκριμένα περιστατικά και πράξεις κυρίως από τη μεριά των παιδιών που δεχόταν, για διαφορετικούς λόγους, τον αποκλεισμό. Περιέγραψαν καταστάσεις που ίσως δε θα τολμούσαν σε διαφορετικό πλαίσιο να τις αφηγηθούν, και που ανάγκασαν ηθικά τους αίτιους της σύγκρουσης να αναγνωρίσουν τη συμπεριφορά τους και ίσως να την απορρίψουν.

Τα γραμμάρια που έφεραν για να σταλούν στα παιδιά του κόσμου φανέρωσαν ενθαρρυντικά ότι το όλο έργο είχε παρέμβει στην αλλαγή της αντίληψής τους για τους άλλους. Αναγνωρίστηκε η έκφραση της περηφάνιας για την ταυτότητά τους, χωρίς την αίσθηση της υπεροχής. Η σκέψη τους φάνηκε να διευρύνεται και ο λόγος τους να δείχνει λίγα μεν, όμως σημαντικά σημάδια κατανόησης της έννοιας της σχετικότητας και της εξέλιξης των κοινωνιών μέσα στο χρόνο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bonniol J. Vial M. (2007). *Τα μοντέλα της αξιολόγησης. Θεμελιώδη κείμενα με ερμηνευτικά σχόλια*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Buckingham D. (2004). Εκπαίδευση στα ΜΜΕ: Μια παγκόσμια στρατηγική για την ανάπτυξή της. Στο Π. Χαραμής (επιμ.) *ΜΜΕ και Ρατσισμός*. Αθήνα: ΚΕΜΕΤΕ της ΟΑΜΕ.
- Whipple W. R. (1987). *Collaborative Learning: Recognizing It When We See It*. AAHE Bulletin.
- Αλεξανδράτος Γ. & Ράπτη Α. (2004). Η συμβολή των Νέων Τεχνολογιών στην ομαδοσυνεργατική διδασκαλία: Νέες δυνατότητες και προοπτικές. Στο *Πρακτικά Ε' Πανελλήνιου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή με θέμα: «Μάθηση και Διδασκαλία στην Κοινωνία της Γνώσης»*. Αθήνα, 26-28 Νοεμβρίου, 2004.
- Αλεξανδράτος Γ. (2004). *Η Αξιοποίηση των Δυνατοτήτων των Νέων Τεχνολογιών στη Διδασκαλία της Ιστορίας ΠΤΝ*. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων (Μελέτη Περίπτωσης στο πλαίσιο Διδακτορικής Διατριβής).
- Ανδρούσου Α. (2000). Διαπολιτισμική διάσταση στην εκπαίδευση. Στο Αναστασία Βαφέα (συντ.) *«Το πολύχρωμο σχολείο» μια εμπειρία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης μέσα από την τέχνη*. Κέντρο διαπολιτισμικής και καλλιτεχνικής επιμόρφωσης «Σχεδία». Bernard Van Leer Foundation. Αθήνα.
- Ανδρούσου Α. & Ασκούνη Ν. (2001). Οι «άλλοι» μαθητές στο σχολείο: Από την αφομοίωση των διαφορών στη «διαπολιτισμική» αναζήτηση. Στο *Εκπαίδευση: πολιτισμικές διαφορές και κοινωνικές ανισότητες. Εθνοπολιτισμικές διαφορές και εκπαίδευση*. Τόμος Β'. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Ανδρούτσου, Α. (1996). *Εγώ κι' εσύ εδώ κι' εκεί*. Αθήνα: Γ.Γ. Νέας Γενιάς και Θεμέλιο.
- Γκόβαρης Χ. (2001). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ατραπός.
- Κόμης Β. & Φείδας Χ. (2000). Παιδαγωγικές και τεχνολογικές αρχές σχεδίασης ενός λογισμικού συνεργατικής εννοιολογικής χαρτογράφησης βασισμένου στο Διαδίκτυο. Στο Β. Κόμης (επιμ.) *Πρακτικά 2ου Πανελλήνιου Συνεδρίου «Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση*, 297-308. Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Κόμης Β. (2004). *Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών*. Αθήνα: Νέες Τεχνολογίες.
- Νικολάου Γ. (2007). *Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ράπτης Α. & Ράπτη Α. (2007). *Μάθηση και Διδασκαλία στην εποχή της πληροφορίας. Ολική Προσέγγιση*. Τόμοι Α & Β. Αθήνα.
- Σολομωνίδου Χ. (2003). *Σύγχρονη Εκπαιδευτική Τεχνολογία. Υπολογιστές και Μάθηση στην Κοινωνία της Γνώσης*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.